

FRANSIZ KÜTÜPHANELERİNİN PERSONEL DÜZENİ VE PERSONELİN YETİŞTİRİLMESİ (1)

Maurice DEGROS

Fransa Dışışleri Bakanlığı
Kütüphanesi Müdürü

I — Kütüphanelerin idare teşkilâtı :

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan Fransa Kütüphaneler Müdürlüğü, en önemli Fransız Kütüphaneleri üzerinde nüfuz sahibidir. Kuruluşu yakın bir tarihte, Fransa'nın 1945 yılında düşmandan kurtuluşundan hemen sonradır. Kütüphaneleri, içlerinde en ünlüsü olan Millî Kütüphane etrafında toplamaya daha önceleri de teşebbüs edilmişti. Böylece 1926 yılında bir «Millî Kütüphaneler Birliği» kararnamesi hazırlanmıştı. Fakat Millî Kütüphaneden ayrı ve Bakanlığa bağlı gerçek bir Kütüphaneler Müdürlüğünün kuruluşunu görebilmek için 1949 yılına kadar beklemek gerekti. Bugün Kütüphaneler Müdürünün aynı zamanda Millî Kütüphane Başkanı bulunması tamamen tesadüfidir. Önceleri bu iki görev ayrı ayrı kimseler tarafından yapıldığı gibi bundan sonra da ayrı kimselere verilebilir.

Diğer taraftan Fransız Kütüphanelerinin hepsi Kütüphaneler Müdürlüğüne bağlı değildir. Şimdi de Kütüphaneler Müdürlüğüne bağlı olan ve olmayan kütüphaneleri gözden geçirelim.

Kütüphaneler Müdürlüğüne bağlı kütüphaneler :

1 — Paris'teki kütüphaneler:

a) Malî muhtariyete sahip olan Millî Kütüphane ve dokuz şubesi. Arsenal Kütüphanesi de Millî Kütüphanenin bir bölümünü teşkil eder.

b) Muhtelif fakültelerin kitaplıklarını içine alan Paris Üniversitesi Kütüphanesi, Ste Geneviève Kütüphanesi, çağdaş beynelmilel Dokümantasyon Kütüphanesi (bu iki kütüphane önceleri bağımsızdı), Sanat ve Arkeoloji Kütüphanesi, sanatoryomdaki öğrencilerin merkezî tetkik Kütüphanesi.

(1) 16. Mart. 1960 tarihinde Millî Kütüphane'de verilmiş olan konferansın metnidir.

c) Büyük çapta edebiyat ve bilim kurumlarının kütüphaneleri: Mazarrine Kütüphanesi ve Enstitüsü, Tıp Akademisi, Muzeom. Musée de l'Homme, Doğu Dilleri Okulu Kütüphaneleri.

d) Millî Fonetik Kütüphanesi.

2 — Taşra kütüphaneleri:

a) Strasbourg Üniversite ve Millî Kütüphanesi, bağımsızdır. Rektöre bağlı değildir.

b) Her Üniversite merkezinde bulunan Üniversite Kütüphaneleri. Üniversiteler Yüksek Öğretim Müdürlüğüne bağlıdır ama Üniversite Kütüphaneleri Rektörün idaresinde olup Kütüphaneler Müdürlüğüne bağlıdır.

c) Ödünç kitap veren kütüphaneler: Bunlar illerde kurulmuş halk okuma servisleridir. Bibliyobüslerle en önemsiz bucaklara kadar servis yapan gezici kütüphanelerdir. Şimdiki halde bunlardan 19 tane vardır.

d) Belediye Kütüphaneleri : Belediyelere bağlı olup Devletin kontrolü altındadırlar. Üç kategoriye ayrılırlar :

— Tasnif edilmiş Belediye Kütüphaneleri : Önemli miktarda bir Devlet fonu almakta olup yetkili kütüphanecilerin idaresindedirler. Sayıları 43 tanedir. Zenginlikleri ne bulundukları şehrin nüfusu istatistiğinin önemiyle ne de o bölgenin kültür faaliyetiyle ilgili olmayıp tarihî durumlara bağlıdır (Carpentras-Aix).

— Kontrollü denilen diğer kütüphaneler. Değişebilen miktarlarda Devlet fonu alan bu kütüphaneler öncekilerden çok daha az zengindirler. Sayıları 500 tanedir.

— Sadece nezaret edilen bazı kütüphaneler. Nezaret edilen veya kontrole tâbi olan kütüphanelerin personeli belediyeye bağlıdır.

e) Son olarak Cezayir Kütüphanesi.

Kütüphaneler Müdürlüğüne bağlı olmayan kütüphaneler :

Parlamento, Millî Eğitim Bakanlığı hariç diğer Bakanlıkların kütüphaneleri ve bazı Yüksek Okulların (Politeknik, Madencilik, Köprü ve Yollar Okulları, Yüksek Öğretmen Okulu, Collège de France, Meslek ve Sanatlar Konservatuarı).

II — Büyük kütüphanelerin uzman personeli : (Formasyon - mesleğe giriş - kariyer)

1 — Formasyon :

Formasyon yüksek kütüphaneci diplomasıyla sağlanır. Bunun yerine,

üç yıl Ecole des Chartes'da okuyup tezini verdikten sonra elde edilen arşivist-paleograf diploması da olabilir.

Yüksek kütüphanecilik diploması alabilmek için adayların müstakbel mesleklerinin tekniğini öğrenmeleri ve aynı zamanda yeteri kadar genel kültür sahibi olmaları gerektir. O halde adayların Yüksek Öğretmen Okulu, Politik Etüdler Enstitüsü, Doğu Dilleri Okulu, Yüksek Etüdler Tatbikat Okulu, Ecole du Louvre gibi okulları bitirmiş veya edebiyat bilimleri ve hukuk lisansına sahip olmaları yahut tıp fakültesine dört dönem kayıtlı bulunmaları lâzımdır. Bu ön formasyon çeşitliliği personelin özel kütüphanelerde veya büyük bir kütüphanenin çeşitli servislerinde kullanılması imkânını sağlar. Yeteri kadar genel kültüre sahip olmayan bir kütüphaneci ne iyi bir uzman (eserlerin seçimi ve tasnifinde) ne de okuyucular için istenilen şekilde bir yardımcı olamaz. Tam bir teknik formasyon imtihana hazırlık olmak üzere organize edilen pratik çalışmalar ve bir halk kütüphanesindeki stajla sağlanır.

İmtihan şöyledir :

Yazılı imtihanlar — yazma ve matbu eserlerin tekniği hakkında bir soru, bibliyografya ile ilgili bir soru, kütüphanelerin organizasyonu hakkında bir soru ve adayın seçmekte serbest olduğu bugün konuşulan bir dilde yazılmış bir metin tercümesi.

Sözlü imtihanlar — Eserin resimleri, cildi, baskısı veya elyazmasının tanıtılması ve tekniği ve tarihi hakkında sorular, özel bibliyografyanın iki konusu, kataloglar, kütüphanelerin malî ve idarî bünyesi, teşkilâtı ve teknik çalışması hakkında sorular ve nihayet adayın seçmesine bırakılan sorular: elyazması bir eserin okunması, yazılı imtihanda seçilen dil olmamak şartıyla bugün konuşulan bir dilde veya lâtince bir metnin tahlil veya kitaptan edinilen kültür ve eğitim hakkında sözlü bir açıklama.

Kurs ve pratik çalışmalar Millî Kütüphane de organize edilir, süresi bir yıldır.

2 — Mesleğe giriş.

Bu ilk formasyon kazanılıp yüksek diploma elde edildikten sonra, müstakbel kütüphaneci kendisinin kütüphanelerin uzman heyetine kabulünü sağlayacak olan müsabaka imtihanına girebilir. Bu imtihanda aratılan bilgiler yüksek kütüphaneci diploması hazırlık kurlarında edinilen bilgilerdir. Yazılı imtihanlarda adaylardan özel bibliyografyaların veya nadir eserlerin listelerini aklından yazması istenmez. Fakat aday, bir kütüphanecinin karşılaşacağı genel problemlerden biri üzerinde fikir yürütebileceğini, açık ve kesin bir ifadeyle bir eserin tahlilini yapabileceği-

ni göstermek zorundadır. Yüksek diploma hazırlık kurlarında edindiği bilgiler cevaplarının daha kaliteli olmasını sağlayacaktır. Böylece kütüphanelere ve kitaba ait genel karakterdeki konularla ilgili olan yazılı imtihanlar için hiçbir program tesbit edilmemiştir.

Sözlü imtihan soruları kütüphanelerin çalışması, teknik, mali ve idari teşkilatlarına ait her yıl tesbit edilen belirli bir programdan seçilmektedir. Böylece kütüphanecilik müsabaka imtihanının sözlüsü yüksek diploma imtihanlarındakine benzer; yazılı imtihanlar ise kütüphaneler ve kitaba ait genel karakter taşıyan sorular üzerinde yapıldığı için öbüründen farklıdır.

3 — Kariyer.

Mesleğe girdikten sonra genç kütüphanecinin istikbali ne olacaktır? Kütüphaneciliğin ilk kademesi olan stajyer kütüphaneci olarak işe başlar. Diğer memurlarla mukayese edilirse lisans yapmış profesörler veya Bakanlıkların redaktörleriyle aynı durumdadır. Bir yıl süren stajdan sonra asil memur olur. Ortalama iki yıllık bir kıdem 2. 3 ve 4 cü derecelere yükselmek için kâfi görülmüştür. İki üst derece için bu kıdem üç yıl çıkarılmıştır. Kütüphanecimiz daha sonra Konservatörlüğe yükselir. Şef konservatörlüğe yükseldiği zaman mesleğinin en yüksek derecesine ulaşmış olur. Bunun için alt derecede en az 6 yıl çalışmış olması gerekir. O zaman Mill Kütüphanenin bir şubesinin veya Paris, Lyon, Strasbourg yahutta Cezayir'deki büyük bir kütüphanenin idaresi ona verilir. Durumu agreje bir profesörün veya bir Bakanlığın müdür muavininin durumuna tekabül eder.

Fakat Şef Konservatörlük kadrosu mahduttur; mevcut kadronun % 5 ni teşkil eder. Böylece vasat bir kütüphaneci konservatörlüğe yükselir, şef konservatörlüğe ise pek az sayıda kütüphaneci ulaşabilir.

III — Küçük kütüphanelerin uzman personeli.

1 — Formasyon :

Yüksek kütüphaneci diploması elde etmek üzere yapılan etüd ve pratik çalışmalar halk kütüphaneleri, etüd kütüphaneleri, muhafaza kütüphaneleri gibi büyük kütüphanelerdeki kütüphanecilerin meslekî formasyonu sağlayacak şekilde tanzim edilmiştir. Bu diplomanın verdiği genel kültür ve sağladığı meslekî formasyon seviyesi orta derecede önemli kütüphanelerin ihtiyaçlarını karşılamaz. Bunun için konu ve metodları bakımından değişik bir hazırlık devresi geçirilmesi zaruri görülmüştür.

Bu zaruret kütüphanecilik hizmetleri kabiliyet sertifikası ile karşılanmaktadır. Bu sertifika bir halk kütüphanesinde yapılan tamamen pratik mahiyetteki mesleki stajla tamamlanan, kütüphanelerin teknik ve idare mekanizması ve teşkilâtı hakkında nazari bilgiler kazanıldığını tasdik eden bir belgedir.

Diğer taraftan, sonyıllarda lâboratuar ve enstitü kütüphaneleri büyük ölçüde inkişaf etmişlerdir. Onların ihtiyaçlarını karşılamak üzere «lâboratuar ve enstitü kütüphaneleri» opsiyonu kurulmuştur.

Kabiliyet sertifikası imtihanına girecek adayların orta öğretim bakanlığı veya ilk öğretim yüksek brövesi sahibi olmaları icabeder. Staj süresi altı haftadır.

Yazılı imtihanlar aşağıdaki soruları ihtiva eder :

- XVI cı asır sonrası teknik, bilim ve medeniyetlerin tarihiyle ilgili bir genel kültür sorusu.
- Bir bibliyografya denemesi.
- Kütüphanelerin idare, teşkilât ve çalışması konusunda bir soru.
- Kitap tekniği veya tarihçesiyle ilgili bir soru.
- Fransızca, herhangi bir yabancı dilde ve lâtince yazılmış bir kitabın fişlenmesi.

Sözlü imtihan soruları :

- Kütüphanelerin malî ve idarî rejimi hakkında bir soru.
- Kütüphanelerin teşkilâtı ve çalışması hakkında bir soru.
- Çağdaş Fransız ve yabancı bir edebiyat ve bu edebiyatın çeşitli sınıflara mensup okuyucularda uyandırdığı ilgi üzerine bir soru.
- Kitap tekniği ve tarihçesi hakkında bir soru.

«Lâboratuar ve enstitü kütüphaneleri» opsiyonu sistematik tasnifler, kolektif kataloglar, kurant bibliyografyalar, kütüphaneler arasındaki ödünç vermeler, fotokopik ve mikrokopik üzerine bir yazılı imtihan ihtiva eder.

Nihayet özel imtihanlar da çocuk kütüphaneleri, hastahane veya ticaret ve endüstri kurumları kütüphaneleriyle ilgili imtihanlardır.

Bugün için Kütüphaneler Müdürlüğü tarafından resmen hiçbir hazırlık kursu tertip edilmez. Fakat Paris Üniversitesindeki özel kurlar takip edilebilir.

2 — Mesleğe giriş.

Kütüphanecilik hizmetleri kabiliyet sertifikası almış olan kimseler

için başlıca çalışma sahası il veya belediye kütüphaneleridir. Tayinler belediye reislerinin yetkisindedir. Kütüphaneler Müdürlüğünün kontrolü sadece adayların meslekî formasyon seviyeleri ve titrleri üzerindedir. Her münhal memuriyet Kütüphaneler Müdürlüğüne bildirilir. Kütüphaneler Müdürlüğü istenilen titrlere uygun olan adayların teklif listesini hazırlar. Belediyenin titre göre seçme yapması veya müsabaka imtihanı açması halinde adaylar Kütüphaneler Müdürlüğü tarafından haberdar edilir. Adayların kütüphanecilik hizmetleri kabiliyet sertifikası sahibi olmaları gerekir.

3 — Kariyer.

Birçok rütbelerden değil de maaşa tekabül eden derecelerden ibarettir. Başlangıçta maaş yüksek kütüphaneci diplomasına sahip olanların ve Kütüphaneler Müdürlüğünün uzman heyetine mensup kütüphanecilerinin aynıdır.

En yüksek derece ise konservatörlük maaşına tekabül eder. Başka bir deyimle meslekte son basamağa ulaşmış bir belediye kütüphanesi memurunun derecesi uzman heyetindeki şef konservatörünkünden aşağıdır. Fakat şef konservatörlüğe yükselen konservatörlerin sayısı az olduğundan, geçirilen imtihan ve müsabakaların seviye farkı düşünülürse belediye kütüphaneleri memurlarının durumu daha iyi sayılır.

— Kütüphaneci yardımcıları — Bunlar kendilerine verilen tatbikî işleri görürler (fişlerin, katalogların yazılması, kitap depolarının tanzimi v. b. gibi). Kütüphanecilerin kıymetli yardımcılarıdır. Yapacakları işler bir kütüphanenin çalışması için gerekli teknik problemlerin öğrenilmesinden daha az bir meslekî formasyona lüzum gösterir. Bu işe giriş ancak müsabaka yoluyla mümkün olur. Hiçbir resmî hazırlık kursu da tertip edilmez. Bakalorya imtihanı vermiş veya Kütüphaneler Müdürlüğüne bağlı bir kurumda on yıl çalışmış olmak lâzımdır. Program, kitap tekniği, bibliyografya, kütüphanelerin idaresi ve çalışması konularını ihtiva eder. Durumları ilkokul öğretmenliğine muadildir. Belediye Kütüphaneleri memurluğuna yükselebilmek üzere, üç yıl çalıştıktan sonra, müsabaka imtihanlarına girebilirler. Diğer adaylar için şart olan kabiliyet sertifikası onlardan aranmaz.

Sözlerimi bitirirken size kütüphanecinin psikolojik portresini çizmeyeceğim. Zira onun şahsiyetini benim kadar siz de tanıyorsunuz. Fakat kütüphaneciliğin pek çok geliştiğini bilhassa belirtmek isterim. Kütüphanecinin okuma salonlarından ayrı bir tarafta olan çalışma odasına geçilip,

halkla temas etmeksizin, bilgisini birkaç mümtaz şahsiyete sunmakla yetindiği zamanlardan uzaktayız artık. Bugünün kütüphanecisi fikir adamı vasfını şüphesiz muhafaza etmektedir (kitapların seçimi, katalog yapma ve tasnif). Fakat mesleğinin sosyal bir yönü de vardır. Okuyuculara en büyük önemi vermek ve işçi köylü, öğrenci, sanayici veya araştırmacı gibi çeşitli sınıf okuyucunun kitabı kavramasını kolaylaştırmak zorundadır. Size ana hatlarını açıkladığım meslekî formasyon, memleketimizde bu çok çeşitli amaçlara cevap vermeğe çalışmaktadır.

Çeviren : Edibe Birsen